

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SAJUNGOS LEIDINYS

Eina nuo 1988 m. spalio 28 d.

Nr. 20(77)

1992 m. spalis

Edmundas SIMANAITIS

Ne pralaimėjimas, bet išspėjimas!

Pradėkime nuo to, kas džugina Širdį ir liudija pažanga. Ryškiai dauguma referendumu pritarta Konstitucijos projektui. Be šio Pagrindinio Istatymo neįmanoma pradėti teisinių reformos ir atkurti teisingumo. Konstitucijoje išbalansuotos Seimo, Vyriausybės, Konstitucinio teismo ir Prezidento galios. Su tuo sutiko visos AT politinės grupuotės, nors buvo palikta taisintyni straipsniu. Porą metų trukusiai teisinei netvarkai ateis galas.

Negalutiniai duotienimis penkios politinės partijos ir koalicijos peržengė 4 proc. barjerą (lenkų tautinei mažumai išimtis). Komunistai, dabar pasivadinę LDDP, gavo 44,7 proc. balsų, Sajūdis - 19,8 proc., krikščionys demokratai kartu su Lietuvos politinių kalinių ir tremtiniių sajunga bei demokratais - trečioje vietoje - 11,6 proc. Socialdemokratai surinko 5,9 proc. rinkėjų balsų. Kaline už komunistus balsavo net 46 proc. rinkėjų. Kodėl tokis didelis skaičius kaimiečių taip greitai paminėjo bolševiku genocido baisybes ir renkasi (?) savo atstovais komunistus? Estai ši klausimą išsprendė kur kas protingiai. Ten - dešiniųjų persvara. Vargu ar galima mūsų žmones pakaltinti ypatingai karsta meile komunizmui. Rinkimų rezultatą nulėmė tokie veiksniai. Pirma, kaimiečiai valdžia, kaip buvo, taip ir paliko buvusių komunistinių nomenklatūros rankose. Būtent ji organizuotai priešinosi žemės reformai ir pirmoji puolė grobti valstybės (kolūku) turta. Ji vadovauja susikuriamo bendrovėms ir po senovei yra valstiečių gyvenimo tvarkytoja. Daugėjant laisvų ūkininkų, ši valdžia tarpus. Antra, nomenklatura išlaikė nesugriautą (struktūrą) ir todėl puikiai naudojosi propaganda kaip patogiu įrankiu vyriausybės veiklai ir net Nepriklausomybės idėjai ("Brezhevo" laikais

visko užteko!") diskredituoti.

Net objektyvūs neišvengiami reformos sunkumai būdavo pateikiami kaip Sajūdžio kliaudos ir kurstoma primityvi antilandsbergiška agitacija. Ketvirta ir pati svarbiausioji priežastis - tai siekimas įtvirtinti išgytą ekonominę valdžią ir iteisinti susiroba turta.

Išleika sena ir labai skaudi moralinės atsakomybės už genocido politiką problema. Desovietizacijos įstamtumas laiku nebuvo priimtas. Taigi vėl bus siekiama nutylėti nusikaltimus. Socialinė įtampa visuomenėje nemažės. Nusiteis teisingumo atkūrimo pradžia ir ilgai nebūs tautos santarvės. Dabartinė persikrikštijusių komunistų vadovybė vengia atsakomybės už pirmąjį nusikaltimą tautai ir žmoniškumui. Reikia tūkstantį kartų, o jei neišgirstama, tai ir daugiau kartų kartoti, kad ne raganų medžioklė rengiama, ne keršto siekiama, o tik teisingumo. Teisingumo atkūrima derėtu sieti kartu su platičia amanestija.

Maryt, galutinį rinkimų rezultatą dar šiek tiek pakeis vienmandatai apygardų rinkimų duomenys. Tačiau, net dešiniuosiomis jėgomis jungiantis i viena bloką Seime, vargu ar pavyks sudaryti ryškesnę daugumą. Politiniai kaliniai ir tremtiniai, turėdami savo atstovų Seime, taip pat turės šlietis prie dešiniųjų. Gali susidaryti pati pavojingiausia Lietuvai situacija, kai naujas Seimas veikiai tegalės priūmineti tik kompromisius reformas stabdančius įstatymus ir iš ištakų paralyžius, kaip dabartinę AT. Taigi išrinkus Prezidentą, suformavus Vyriausybę, gali tekti tuoju pat vėl rinkti naują Seimą.

Jeigu Seime daugumą turės kairieji, gali prasidėti labai pavojingi ir smarkiai atmosfera kaitinantis įvykių. Pradėtos žemės, ekonomikos, švietimo reformos gali būti stabdo-

mos, lėtinamos arba ju iš viso atsisakoma. Visiškai realu, kad pragmatiška politika imtu orientuoti valstybę į Rytus. Tai gali išprovokuoti net tokų neramumų, kurių padariniai sunku šiandien nuspėti.

Komunistų veržiamasis į valdžią yra lemingai pavojingas jėgas patiemis ir visai tautai. Ideologinis komunistų bagažas neveritas galutinio grašio. Ta jie patys gerai siapranta, tad "komunizmo statybos" vargu ar besiimtu, tačiau nedora, neįturint teisingumo pamatu, ciniškai pragmatiška politika yra ne mažiau pavojinga tautos moralei ir griaunanti valstybingumą. Ekonomikoje stebuklų nebūna. Kokio nors staigaus pagerėjimo laukti neverta. O nusekliai ieškant kuo trumpesnio ir mažiau skausmingo reformų kelio, neįvengiamai teks prisiliesti visas bedas, kurios atsirado dėl griovimo ir nuskalstamai nemokšiško ūkininkavimo per pusę amžiaus. Tik ar mums bus iengviai, jei bandys tempti į klumpus i ekonomikos vežimą iš pėkšies tie patys, kurie jį ten ištumė? Komunistų pergalė pavirstų jų pačių pralaimėjimui.

Net paveršutiniška rinkimų į Seimą analizė rodo, kad didžiuma rusų aktyviai palaiko LDDP, pavyzdžiu, Visagine - net 73 proc. Kaip žinoma, ši gyventojų dalis norėtų, kad Rusijos kariuomenė neišeitų iš Lietuvos ir likę čia esančių rusų saugumo garantų. Kas nutiktų mūsų valstybei, jei tokias nuostatas imtų aktyviai remti komunistai?

Rinkimai nepralaimėti, tačiau išspėjimas labai išakmuo ir griežtas. Ne dėl to sudėta tiek daug aukų ant tėvynės aukuro, kad šiandien valstybės vairas būtų atiduotas vakarykiems aktyviams Nepriklausomybės priešininkams ir kolaborantams.

1992.10.26.

Edmundo KATINO nuotrauka

Vėlinių žvakės liepsnelė

Jau bene ketvirti metai, kai viešai pagerbiamas atminimas visų, kurių ūjo ar buvo smurta išvaryti į Anapili. Vėlinės pas mus niekada nebuvu pamirštos. Mūsų dvasiai tvirtybės semiasi iš tradicijų. Šiandien ne taip jau svarbu, kada sentėvių tikejimo tiesios pynėsi ir lydėsi su krikščioniškosiomis. Kur kas svarbiau tai, kad mes išmokome bendrauti su savo artimaisiais, palikusiais mus, su tais, kurie, nors ir nėra artimai pažystomi, bet brangūs, kaip esminė tautinės savimonės dalis, be kurios saves jau nebeįsivaizduojame. Tyrinėtojai teigia mūsų protėvius tikejus, kad mirusiu, vėles, palikusios kūną, kurį laiką laukydavosi medžiouse, nenutoldamos nuo gimtujų vietų.

Praėjusią vasarą teko lankytis tremtinų dailės parodoje. Antano Krištopacio akvarele, kažkodėl pažymėta keistu numeriu "1942-1", sukrėtė simboliją jėga. Aukštas kalnas kažkada degusių baltų žvakų vienu labai stipriu ir saltu pustelėjimu buvo užgesintas. Juoduojas tik smulkučiai dagčiai galiuakai. Aplinkui - nyki aikinės baltos sniego dykunės. Mūsų brolių ir sesių vėles nesutupė į tėviškes jaukių sodų lapą. Jos, nelaimėlės, sušalo sibruose. Kiek pastangų padėta, kiek paeikštė būta ir kiek dar bus skausmingai su vis mažėjančia viltimi aptiki, atpažinti, nusilenkti, gal poterių sukalbėti, o gal parudavusius kaulus parvežti namo, į kaimo kapinaites, prie artimųjų. Ir čia, mūsų mažame krašte dau-

gybė nesurastą kapą, bevardžiu kai paviečių, kartais brolių kapais vadinau, tačiau nesiverčia liežuvis pelkė, raista, dauba, šiukšlyna ar šulinį žmogaus kapu vadinti. Šellos jauduli mašina suvokimas, kad jau niekas neperekioja už uždegta žvakelę ant kario ar partizano kapo, kad jau visoje Lietuvoje galima rasti tremtiniių koplyčių, kryžių, koplytstulpų, prie kurių bus pagerbtai visuvisi - ir žinomi, ir bevardžiai praužvėliai.

Mūsų miesto centre buvusių kapinių vietoje atsirado lyg ir Atminties laukas. Jeronimo Ralio kapas brangus ne tik Jonaviečiui. Šis vardas - mūsų kultūros aukso fonde. Kitas dėmesio centras - skulptoriaus VI. Vilčiūno sukurtas paminklas Petru Vaiciūnui, poetui, dramaturgui, rašytojui. Džiaugiuosi, kad miesto valdžia pritarė Sajūdžio žmonių idėjai pastatyti paminklinius akmenis čia pasilikusiems mirusiesiems. Kapinėse palaidoti šie Nepriklausomybės kovų dalyviai:

4-ojo pėstininkų pulko vyresnysis puskarininkis Mikas Razolas, žuvęs 1922 m. kovo 5 d.,

1-ojo pėstininkų pulko eilinis M. Songaila, žuvęs 1921 m. birželio 25 d.,

2-ojo pėstininkų pulko eilinis Motiejus Jaras, žuvęs 1920 m. liepos 11 d.,

eilinis Juozas Baranauskas, žuvęs 1921 m. rugpjūčio 12 d. ir eilinis Petras Petkūnas, žuvęs 1921 m. lapkričio 21 d.

Čia buvo palaidota ir daugiau Lietuvos kareivių, tačiau jų kapaviečių nenustatė jau 1930 m. Todėl paminkliniame akmenyje neiškalti žuvusiu vardai, bet yra užrašas, bylojantis, kad kartu su žuvusiaisiais užkasti ir jų, kulkus kareiviški cementinių kryžių, kokie buvo statomi Lietuvos kariams visuose šalies kraštus. Mat sovietų valdžia, naikindama kapines, kareivių kryžių neįlaikė kokia istorinė ar kultūros vertė, greičiau atvirkščiai - keikdiamo nacionizmo apraška.

Netoli nuo lietuvių karių kapo stūksa akmuo, skirtas kaizerio kareiviams, žuvusiemis Pirmajame pasauliniame kare. Akmenye iškaltas atkartotas originalaus paminklo užrašas "Ich hatte einen Kameraden..." (iš žygio dainos "Turėjau draugą..."). Šis akmuo liudija tradicinę lietuvių liaudies pagarbą visiems mirusiesiems. Su mirusiaisiais kariaudavo tik "klausių kovos" apakinti bolševikai, stribai. Kitas akmuo skirtas čia palaidotų rusų staciatiukų atminimui. Pagerbtis ir tie Jonaviečiai, kurių vardai išsilo iš gyvųjų atminties. Negaliu neprisiminti garsiojo tėvo Stanislovo Paberžės sutvarkytų kapinaičių. Šis kilmės dvasios žmogus parodė seklinę pavyzdį - pastatė paminklus ne tik vienų užmirštiems, bet ir savo noru palikusiems šią ašarą pakalnę ("Nusiviliamas").

Prie Skaruliu bažnyčios esančiose kapinaitėse 1920 m. palaidoti du Lietuvos kareiviai: eiliniai Bonifacas

Bigėnas ir Kazys Kaneckas. Pirmojo kapas dar išlikęs, bet neprižiūrimas, apleistas, sutryptas, o jo kareiviškas cementinis kryžius sulaužytas. Kito kareivio - K. Kanecko kapo žymiu nerada. Tarpukario Lietuvos laikais Jonavojė ir Skaruliuose palaidotų kareivių kapus tvarkė ir prižiūrėjo Vytauto Didžiojo kuo pos karai. Ar neturėtų šia gerą tradiciją perimti "Geležinio vilko" kuopos arbė SKAT virai? O gal ir valdžios ištaigos susidomė mūsų dar gyvu istoriniu ir kultūriniu palikimu? Vandalizmo aktai suskrečia akla beprasmybe, pagieža ir ciniška patyčia iš kultūrinio tautos palikimo ir istorinės atminties. Tose pačiose Skaruliu kapinaitėse palai-

dotas Lietuvos universiteto technikos fakulteto docentas Vladas Agiūnas, mires 1926 m. liepos 13 d. Sviešios asmenybės, vieno iš pirmosios aukščiausios mokyklos kūrėjų kapas išnešiekintas. Piktadario ranka nulaužė marmuro kryžių...

Vėlinės čia pat. Jie visi mirė, tvirtai tikėdami, dar negavę pažadėtujų dalykų, tik iš tolo juos regėdami, sveikindami ir išpažindami, jog jie žemėje sverčiai ir atveivai" (Zyd. 11, 13). Jie su mirus, kol juos atsimename. Pareigos našta nesunki - po žvalkelę, maldą ar susimąstydam prie ka-

Edmundas SIMANAITIS

Miel mūsų skaitytojai

Lietuvos paštas lapkričio 1-30 d. priims "Tremtinio" laikraščio prenumeratajų 1993 m. trims mėnesiams.

"Tremtinys" bus leidžiamas keturių puslapių, du kartus per mėnesį.

Prenumeratoriui 1 egz. kaina - 10 tal., 3 mėn. - 60 tal. Prenumeratorius neturi paštui papildomai moketi už šio leidinio pristatymą.

"Tremtinio" indeksas 67388.

Redakcijos inf.

1992 m. spalis

TREMTINYS

2

SVARSTOME ŽEMĖS REFORMA

Naujai išrinktam Lietuvos Seimui pirmiausia noretiši palinkėti nekaroti senojo parlamento klaidų.

Manome, kad viena didžiausių klaidų, įtvirtinant Lietuvos valstybingumą, buvo nevykės nuosavybės teisių atstatymo įstatymas. Ateję į rinkimus, balsavome už tokį valstybingumo problemų sprendimą, kuris užtikrintų teisę į nuosavybę be imantrijų išlygų, sofistinių parodokų bei dviprasniškų pojūstyminių akčių. Jau vienas pirmujų senosios AT įstatymų, kėlė nerima. Pirmuoju striaipsniu neginčytinai pripažystama Lietuvos valstybingumo ir jos piliečių nuosavybės teisių testinumas, o jau antruoju kalbama tik apie teisę į išlikusį turta.

Be to, ši teisė dar ribojama vėliau leidžiamais įstatymais. Kad ir sunku būtu, bet reikia Lietuvos piliečiams gražinti jų teisę į nuosavybę. Konkreči turto gražinimo mechanizmą ne aproboti, bet tiksliai ir visiems suprantamai nusakyti pojūstyminių aktais.

Okupacinė kariuomenė sudaro tiesioginių pavoju valsybei, ji padarė daug žalos ir turi būti besalygintasi išvesta, o jos turtas yra Lietuvos Valstybės nuosavybė. Tokia pati padėtis yra ir žemės atžvilgiu. Lietuvos piliečių ūkiai buvo jėga paimiti, "okupuoti". Juos valdo žmonės, kuriems rūpi kuo labiau išnaudoti šią dienų situaciją.

Palinkėjimai naujam Lietuvos Seimui

Ojuk jie privaletų ieškoti ūkių šeimininkų ir, remiantis įstatymais, surasti "modus vivendi" - kompromisu keliu. Žemė grąžinama. O pokario metais pastatyti ūkiniai pastatai ir įrangą taipogi turėtų likti toje žemėje, senojo savininko žinioje, kaip kompensacija už "neišlikusį" turta. Prisiminkime, kad įstatymas reikalauja neginčytinai atstatyti piliečių teises į nuosavybės testinumą. Tas pats įstatymas skelbia išlikusio turto sąvoką ir tuo pačiu ginčią testinumą. O gyvenimas arba savo vagą ir, kaip pas mus dažnokai pasitaiko, ne visiems įstatymai būna įstatymais. Stai jau spaudoje minima ekvivalentinė natūra neišlikusiam turtui kompensiuoja. Laikraštis "Respublika" 1992 10 01 pirmam psl. skelbia: "Kompensacija dėl vaiku darželio per davimą Švedriškės ir Mielagėnų parapijoms, kaip ekvivalentinė natūra už neišlikusius šioms bažnyčioms priklausiusius pastatus". Pasielgta teisingai. Tad būkime nuosekdžiai visuose valstybiuose veiksmuose. Pirmasis įstatymas

mas tai yra principas ir, jo paties turiū remiantis neginčytinas, todėl buvusių nuosavybė ir reikia vertinti kaip esama.

Buvo toks laikotarpis, kai mokėta kompensacija grūžiame tremtiniamis ir politikaliniam už turėtų išlikusiu-neišlikusiu turta: namus, pastatus, gyvą-negyvą inventorių. Pagal vjetos valdžios ir tos dienos naudotojo nustatytą buvusio savininko nuosavybės vertę buvo išmokama, prispažinkime, simbolinė suma dar ne visai mediniai rubliai. Šiuo metu vis kalbama apie kompensaciją už turėtą nekilnojamą turta. Vienu atveju, kai savininkas ar jo įpėdinis pageidauja ne turto bei teisės į tą nuosavybės gražinimo, o būtent kompensacijos. Kitu atveju, kai valstybė skelbia ši turta negražintinu - išperkamuoju. Pastaruoju, daugelio priešasčiu salogojamuoju atveju savininkui gražinama natūra arba mokama dar nežinia kaip: pinigais, čekiais - pažadais. Rašoma ir kalbama, kad valstybei labai sudėtinga ir sunku išmoketi susida-

randias didelės sumas. Aiškinama, kad išmokėtā kompensacija galima bus bet kur investuoti. Nesakoma tik, kad, pasikeitus pinigams ir mokos santykiams, kompensacijų vertė stai-ga sumažės. Tuo tarpu valstybė ir kai kurie išmanantys valdininkai igis naujas galimybės už medinius rublius pirkta turta gauti iš konvertuojamų pinigų. Ir jau ne nūstukosios, o kylančios ekonomikos sąlygomis.

Be abeojo, valstybei nelengva rasti lėšų ir patiem būtiniausiem reikalams. Todėl valstybei galbūt reikėtų tik nustatyti kompensacijų dydį, o konkretiai mokėti turėtų tie juridiškai fiziniai asmenys, kurie pageidautu naudotis buvusiem savininkams priklausiusiu turtu. O gal vertėtū prisiminti ir įvairias nuomos formas? Turtas grąžinamas, privatizuojamas visiems pagal įstatymą. Be abeojo, tie, kurie juo naudojosi, turi pirmumo teisę. Tačiau tie, iš kurių jis buvo atimtas, kurie buvo baudžiamiai tremiami ir kalinami vien už tai, kad ši turta turėjo, argi jie neturi teisės į jį, kad ir ne savo rankomis sukurti, tačiau savo turto pagrindu. Juk jie priklauso tos žemės, kuriose kūrėsi kolūkiai, žemės ūkio inventorių, darbo priemonės, pastatai, gyvuliai. Visu tuo pasinaudojo kolūkų organizatoriai. Tad ar etiška diferenčiuoti, kam priklauso dabartinis turtas ir kas turi teisę dalyvauti dalybose? Kai kas mėgina tvirtinti: iš jūsų buvo atimta, tai tiesa, bet kada tai bu-

vo? Argi verta prisiminti? Jums gržinama žemė, turėtumete džiaugtis - pirkštū nereikia... Taip, džiaugiamės, bet kuo pradėti užkininkauti, jei ūkio priemonių privatizacijoje neturi teisės dalyvauti, jei pinigų vertė tiek smukusi, jog ir menkas padargas tampa neperkamu? Dar ir įstatymo reikalaujanas pasirošimo cenzas verčia susimastyti, ar ne iš anksto kažkas visa tai sugalvojo - sistemagai, logiškai, klastingai, kad tik mažiau išliktų norinčių susigrąžinti turėtā nuosavybę.

Tiesa, buvo, o gal kieno ir šiandien dar tebepuselejamas tas nemėtasis nulinis variantas... Kaigi, atimkime iš visų, bet tačiau iš visų: buvusių (turinčių vilti) ir dabartinių (turinčių realų turta) savininkų visą nuosavybę ir padalykime visiems po lygiai... Gryna sumaištis. Betgi jau kažkas išgudrino padraskyti žemes ir po du tris hektarus ar išskirti žemes valstiečių ūkiui sudaryti. Tvirtinama, jog po kelių dešimčių metų niekas jau nebeprisimins, ką ir ko, ir kiek turėjęs. O visgi... Žemei reikia šeimininko, reikia meilės, reikia draugo.

Tikiame, kad ateis laikas ir pradēsime daugiau kalbėti ir apie neišlikusį nekilnojamajį ir kilnojamajį turta, kaip ir kur jis dinga. Apie išlikusią nekilnojamą nuosavybę jau antrus metus šnekame. Esą patys į miestus išbėgote, o dabar jau vėl kesiinate į ne savo darbo rezultatus. Kodėl jūs ten

(Nukelta į 3 psl.)

Jie žuvo už Lietuvos laisvę

Varėnos raj. Gudžių km. ūkininkas B.Krisiulevičius, kurio sodyboje buvo įrengtas partizanų bunkeris. 1947 m. (Nuotrauka iš KGB archyvų)

1949 m. kovo mėn. 15 d. Varėnos valst. Gudžių km. ūkininko Broniaus Krisiulevičiaus sodyboje įvyko tragedija, liudijanti apie Lietuvos žmonių atkaklumą, pasiaukojima ir pasirūpinimą kovoti ir žūti, bet priešui nepasiduoti.

Keletą dienų prieš minėtą dieną mūšyje netoli Daugų enkavedistai suėmė į ranką sužeista partizanų Savanorių (slapyvardis). Jis neatlaikė kankinimų ir išdavė pas ūkininką B.Krisiulevičių įrengtą bunkerį. Savanoriui atvedus enkavedistų ir stribių gaujas, bunkeryje buvo Savanorių tėvas Leikauskas-Kalavijas, grandiesvadas Adolfas Gecevičius-Klonis, Placidus Jarusevičius-Dainius, broliai Daugirdai - Adomas-Gailius bei Jonas-Kovas ir Leonas Kaziliūnas-Karzygis. Per ilgus kovų metus ne karta jiems buvo tekę susidurti su stipresniu priešu, jis nugaleti, žvelgti mirčiai į akis, tačiau dabar padėtis

buvuo beviltiška. Enkavedistams paraikalavus pasiduoti, partizanų vadės Klonis atsakė: "Mes mirštame už Lietuvos laisvę". Apie tai paliudijo po septynerių kankinimo metų į namus gržės sodybos šeimininkas.

Šupoškėjus pistoletų šūviams, šeimininką įgrūdo į bunkerį, o čia jau viešpatavo mirties angelas. Už Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę žuvo šeši partizanai.

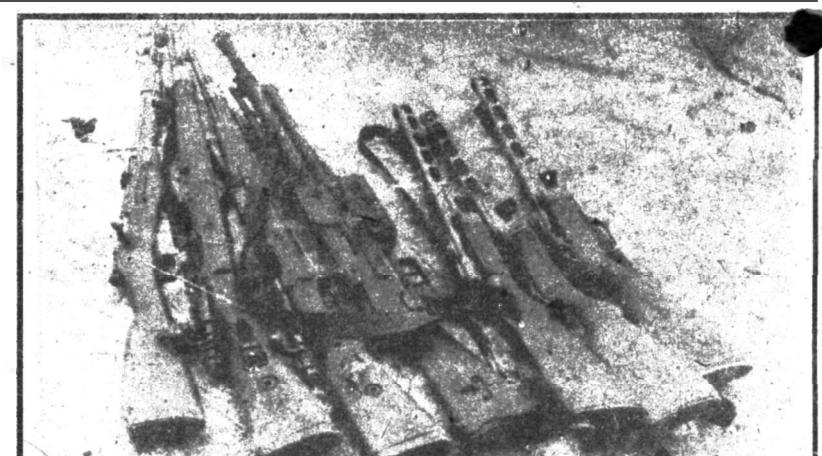
1989 m. pradėjome ieškoti, kur juos išniekinę enkavedistai pakasė. Apklasiamai "stribai" buvo viską "uzmiršę". Kiti ketino eiti atsklausti savo buvusiu šeimininku - kagebių leidimo. Jie buvo sunkiai sukalbami, drebino kinkas, nors kadais buvo per daug drąsus - spardė, niekino lavonus gatvėse, tuo išsiteikdami savo šeimininkams. Daug teko apklausti liudininkų, daug sužinota. Liudytojų parodymai atvedė net prie ilgametės socialinės rūpybos ministrės draugės Pocevičienės. Ji 1953 m., būdama Daugų raj. vykdomojo komiteto pirmininke, savo automašinai buvusiame stribu kieme ant žmonių kaulų, o tiksliau - ant lavonų (nes kūnai dar nebuvu suire) pasistatė garažą. Daugų Daugųose daržovių ir vaisių parduotuvė "Zirnelis" - tai buvęs Pocevičienės garažas, kurį derėtu nugriauti ir jo vietoje pastatyti kryžių.

1990 m. ankstyvą pavasarį Daugų mieste iš šulinii ir kitų vietų išskėsime 25 partizanų palaikus. Rugsėjo mén. 29 d. devyni karstai, apgaubti trišpalvinis vėliavomis, paskende gėlėse, rikiavosi Daugų bažnyčioje. Į amžiną polisio vietą lydėjo minios žmonių, prie aitoriaus už didvyrius meldėsi Jo ekselencija Kaišiadorių vyskupas. Prie ažuolų memorialo sukurimo daug prisidėjo Daugų merė Marytė Rimkevičienė, Kauno "Apvijos" gamyklos dirbantieji (tarpininkaujant Keštučiui Dusevičiui), viena Kauno uždaroji akcinė bendrovė (tarpininkaujant Sigitai Dusevičiūtė) ir Marijampolės energetinių tinklų įmonė (tarpininkaujant Juozui Danilevičiui), daug padėjo žuvusiuų giminės, artimieji.

Šią vasarą, liepos 5 d., pašventintas kryžius su jamžintais partizanų vardu. Jų surašyta 30. Dabar renkamės naujos žinios. Naujose ažuolų stelose jamžinsime visus, žuvusius Daugų aplinkėse.

Todėl kreipiamės į Lietuvos žmones: ką nori žinančius apie šiose vietovėse žuvusius ir pakastus prašome pranešti šiuo adresu: Alytaus raj. Daugai, Naujoji g. 5, tel. 69260, Kajonai Karčauskui.

Prašome pranešti partizano varą, pavardę, slapyvardį, gimimo ir žūties metus, žuvimo aplinkybes ir vietą.

Bunkeryje rasti partizanų ginklai. 1947 m. (Nuotrauka iš KGB archyvų)

Prie Daugų kapinėse pastatytų ažuolų kryžių - B.Krisiulevičiaus sodyboje žuvusiu kovotojų artimieji

B.Krisiulevičiaus sodyboje įrengtame bunkeryje nusišovę kovotojai. Iš kairės: Petras Leikauskas-Kalavijas, Adomas Daugirdas-Gailius, Leonas Kaziliūnas-Karzygis, Adolfas Gecevičius-Klonis, Placidus Jarusevičius-Dainius, Jonas Daugirdas-Kovas. 1947 m. (Nuotrauka iš KGB archyvų)

Prie žuvusiu kovojančiu bunkeryje rasti partizanų daiktai. 1947 m. (Nuotrauka iš KGB archyvų)

Vytautas KAZIULIONIS

IVYKIAI

VILNIUS. Spalio 8 d. Sajungos Vilniaus bendrijoje lankėsi Tomsko srities deputatinės komisijos politiniams kaliniams reabilituoti pirminkas, Tomsko "Memorialo" draugijos vadovas Vilhelmas Fastas. Jis domėjosi Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajungos juridiniu darbu, mūsų teisinės reabilitacijos komisijos patyrimu.

Pokalbyje su Bendrijos pirminku Stasiu Žuku ir "Tremtinio" redaktore Vanda Poderyte svečias, be kita ko, pasakė: "Aš paveikdėjau politikalinių daugiai iš savo tėvų, vokiečių, areštuočių ir įkalintų Sibire 1939 m. Vėliau, būdamas Tomsko universiteto docentas, už antisovietines nuotaikas buvau iš darbo pašalinktas. Teko keletą metų dirbtį šlavėju. Nuo 1990 m. buvau vėl grąžintas į ši universitetą".

Vilhelmas Fastas nuožirdžiai padėkojo vilniečiams už mielą priėmimą ir pakvietė apsilankytį Tomsko. Su Tomsko lietuvių susijusių reikalais galėtų tvarkyti prof. Vilius Bernatonis. Jo namų tel. Tomsko: 771195 arba Albertas Baronas, tel. Tomsko: 230754.

Vanda PODERYTE

VILKAVIŠKIS. Spalio 10 d. Kultūros namuose įvyko Sajungos Vilkaviškio skyriaus konferencija. Apie skyriaus veiklą pranešimą padarė tarybos pirminkas Stasys Dambrava. Lietuvos Seimo rinkimų klausimui pasiskėtarybos nariai: S. Miliūnas, V. Sedžinaius, K. Šerona, A. Pumeris ir kiti. Savivaldybės pirminko pavaduotojas A. Butkevičius informavo apie namo statybą grižantiems iš Sibiro. Jis pabrėžė, kad šio namo statybai vyriausybė skyrė 700 000 tal., kvietė Sajungos tarybą aktyviai bendradarbiauti su rajono vadovais.

Konferencijoje dalyvavo ir kalbėjo Sajungos Kaišiadorių skyriaus pirminkas V. Lozoraitis, Vilkaviškio rajono kandidatai į Lietuvos Seimo deputatus: E. Siugžda, J. Mačys, Dainavos Vilkaviškio politinių kalinių ir tremtinių choras.

Gediminas ALMONAITIS

Mūsų blčiuliai Nižnij Novgorode

Šią vasarą, birželio mén. laukėmės Nižnij Novgorodė (anksčiau - Gorkis) ieškodami savo tėvų ir jų bendražygių kapų. Mūsų tėvai buvo rezistencinės organizacijos - Lietuvos Aktyvistų Fronto /LAF/ Vilniaus štabo nariai. Šios organizacijos, susikūrusios 1940-ųjų rudenių, tikslas buvo priešintis bolševikų okupacijai, grąžinti Lietuvai nepriklausomybę. Organizacijos štabai buvo Vilniuje ir Kaune. Vilniaus štabui, kurį sudarė daugiausiai karininkai, vadavavo majoras Vytautas Bulvičius. Cilių vadovas buvo advokatas Aleksas Kamantauskas. 1941 m. ši organizacija buvo susekta. Gegužės-birželio mén. prasidėjo jos vadų ir narių areštai. Prasidėjus karui, birželio 23 d. suimtuosius išvežė į Gorką. Gorkio kalėjime Nr. 1 po šešių kalinimo ir nežmoniškų kankinimų mėnesių karinio tribunolo (trejeto) sprendimui "už kontrrevoliucinę veiklą, už tėvynės išdavimą" aštuoni LAF nariai buvo sušaudyti. Štai jų pavardės: Majoras Vytautas Bulvičius, advokatas Aleksas Kamantauskas, kap. Jonas Juozas Kilius, geležinkelio stoties viršininkas Jurgis Gobis, mokytojas Stasys Mockaitis, leitenantas Juozas Sadzevičius, mokytojas ir rašytojas Antanas Skripkauskas, lakūnas Leonas Žemkalnis.

I Nižnij Novgorodą vykome trise (mokytojo A. Skripkausko sūnus, anūkas ir aš, leitenantas J. Sadzevičiaus dukte). Vilties rasti tėvų kapus ar nors bendrą kapą turėjome mažai. Iš buvusių tremtinių ir kalinių pasakojimų, iš literatūros žinojomė, kaip bolševikai elgėsi su gyvais ir mirusiais kaliniais. Ir vis dėlto norėjome bent nedidelį kryžiumi paženklini jų atminimą. Gavusi pranešimą apie tėvo reabilitaciją, 1990 metais kreipiausi į Gorkio kalėjimą, KGB, MVD - prašau pranešti tėvo palaidojimo vietą. Atsakta, kad jis palaidotas Bugrovo kapinėse. Taigi orientyrą turėjome.

Deja, Nižnij Novgorode nustatyti tikslios žuvusių palaidojimo vietas nepavyko. Galima buvo tikėti, kad juo palaikei ilisi Bugrovo kapinėse, nes jos yra visiškai šalia kalėjimo. Tačiau sužinojomė, kad nuo 1937 metų vie-

name kapinių patvoryje į bendrą duobę kasnakt sumesdavo po 40-50 kalinių kūnų (daugiausiai politinių kalinių, bet pasitaikydavo ir kriminalinių). Tokie pat žudymo tempai buvo ir 1938 metais; vėliau jie kiek sulėtėjo. O 1941 m. ten pat iškastos tranšejos buvo prikraunamos ir pabalstijėti kūnų. Šiuo metu tas ne mažas kapinių plotas paverstas žukšlynu, apauges dilgėlėmis ir varnalėšomis.

Nižnij Novgorodui iš tikros desovietizacijos dar toli, tačiau mieste sutikome žmonių, kurie visas jėgas atiduoda Rusijos atgimimui. Tai - akademiko A. Sacharovo buto-muziejaus darbuotojai, apie kuriuos buriasi buvusieji politikaliniai, kitos pažangios jėgos. Muziejaus siela - jo direktorius Sergiejus Ponomariovas, energingas žmogus, buvęs dižidentas, penkerius metus atsédejės kalėjime už nelegalias literatūros leidimą ir platinimą. Kalėjime jis artimai draugavo su lietuvių politkaliniams ir Lietuvai labai simpatizuoja.

Sužinoję mūsų kelionės tikslą, muziejaus darbuotojai labai nuoširdžiai mus globojo ir padėjo deramai pagerbti mūsų žuvusiuosius. Kadangi mes ketinome kapinėse pastatyti atsivežtų kryžių, muziejaus direktorius ir jo pagaduotojas Vladimiras Jastrebovas į kryžiaus statymo ceremoniją sukvietė nemaižą būrelį politkalinių, vietinių laikraščių korespondentų, televizualistus (vėliau šią filmuotą medžiagą parodė Rusijos televizija per laidą "Vesti", apie mūsų žuvusius rezistentus rašė laikraštis "Nižegorodskaja jarmarka"). Prie kryžiaus, prie degančių aštuonių žvakų buvo prisiminta mūsų žuvusiuosius veikla. Sukalbėjome jiems "Amžinai atili". Vienas po kito sakė kalbas politkaliniui - apie bolševizmo aukas, apie būtinybę nubausti nusikaltėlius, kad negrižtume į vakarykštą dieną. Mes, žuvusiuosius artimieji, jautėmės savuojų tarpe: užjausti, suprasti. Esame be galio dėkingi mūsų naujiesius draugams. Nors trumpam prikelėme iš nebūties mūsų žuvusiuosius, atidavusius gyvybę už Lietuvos laisvę.

Dalia SADZEVIČIŪTĖ-VABALIENĖ

Danielius
Krakauskas-Bijūnas

Spalio 5 d., valant Nemuną nuo nakties teršalų, staiga mirė Krašto apsaugos savanoris Danielius Krakauskas.

Gimės 1926 m. Puncko valsč., Trumpališkių km., gyvenę Marijampolės apskr. Pādovinio km., buvęs Lietuvos kariuomenės, gen. Plechavičiaus rinktinės karys, vėliau - partizanų Žaliosios rinktinės kovotojas, slapyvardžiu Bijūnas.

1945 m. vasarą išduotas ir NKVD suimtas su trimis bendražygiais. Sovietinio karo tribunolo Marijampolėje nuteistas 20 metų katorgos. Bausmė atliko Tolimiosios Staurės konklageriuose.

Grįžęs į Lietuvą gyveno Alytuje. Prasidejus Lietuvos atgimimui, aktyviai dalyvavo Sajūdžio bei Politinių kalinių ir tremtinių sajungos veikloje jamžinant Lietuvos partizanų atnaujinimą ir išsiant Lietuvos laisves žygį.

Te niekada neišblesta jo šviesus atminimas.

Kazimieras SAVIČIUS

Gal žinote?

Šiuos kelis dainos posmuos nusirašiau apie 1960 metus iš nežiniai kiено išblukusio, sunkiai beiskaitomo dainų sąsiurvinio.

Si daina 1948 m. pavasarį skambėjo Vilniaus tranzitiniam kalėjimui, paskui - ir tolį nė Lietuvos, Sibiro katorgos trakų kryžkelėje - Krasnojarsko tranzitiniam lageryje.

Būtų labai malonu, jei atsilieptų mokantys visa dainą ar žinantys dainos autorų, dainos sukūrimo aplinkybes. Mano adresas: 5800 Liepų g. 22-6 Klaipėda.

Prašydo sode baltos vyšnios
Ir byra jų žiedai balti.
Močiut, ko rymai ant rankelių
Ir ko gailiai, gailiai verki?

- Išauginai stiprius ir lieknus...
Tris platišakius kleveliaus;
Maniau, galvojau ir tikejaus,
Kad man paguoda senei bus.

Pirmajam kruvinam biržely
Nustojo plakusi širdis,-
Jis su draugais Rainių miškyje
Pušelėm ošia žaliomis.

O štai dabar ir pats jauniausias
Namolia niekad nebegriž.
Aš jam sava ranka užspaudžiau
Žydras kaip mūs dangus akis.

Feliksas TIŠKUS

SKELBIMAI

Prašome papildyti apie šiuos rezistencijos dalyvius, norinčius gauti rezistencijos dalyvio pažymę: Janina Lukauskiene, veikusi Raseinių raj.; Janina Janušienė-Pikšilinytė, veikusi Šakių raj.; Petras Mildažis, Jonas Mildažis, Elena Poderytė-Kiserauskienė, veikė Kaune; Antanas Kraujalis, Adolfas Rastenis, Julius Guiga, veikė Utenos raj.; Jonas Kacilauskas; veikė Prienų raj.; Vaclovas Čekanauskas, Petras Degutis, Antanina Vilčinskaitė, Aleksandra Vilčinskaitė, Ona Gabrėnaitė, Petras Zalagėnas, Jones Jančys, Bronius Svederis, Ona Venckienė, Ona Jarašiūnienė, Feliksas Miknevicius, Petras Juška, veikė Panevėžio raj.; Anelė Griskevičienė, veikusi Lazdijų raj.; Stanislava Petronienė-Jarumbavičiūtė, veikusi Marijampolės raj.

Atsliepimus prašome siųsti LPKTS tarybai, K.Donelaičio 70 b, 3000 Kaunas.

ATSILIEPKITE!

Bronius KUNAVIČIUS gyveno Panevėžyje. Jo tėvas buvo Lietuvos kariuinkas. Kalėjo Balchašo, Taiseto, Džezkazano lageriuose. B.Kunavičiaus ar ką nors apie jo likimą žinančiu ieško "Tremtinio" redakcija.

Kestutis VISOCKIS buvo suimtas Marijampolėje, tuo 1949 m. kalėjo Kirovo srt., Lesnoje gyv., kur 1953 m. spalio 8 d. žuvo. Pranešimą apie jo mirčių gavo brolis. Pažinojusiu K.Visockių pogrindje ir įkalinimo vietoje ieško Albinas VISOCKIS, Tuskulėnų 44-40, 2051 Vilnius.

Šie keturi partizanai 1949 m. kovo 16 d. netoli Debeikių (Anykščių raj.) kapinių pateko į pasalą ir žuvo.

Iškairės - Alfonsas VINCIŪNAS, Jonas KEMEKLIJAS-Tauras (kilięs iš Debeikių valsč. Leliūnų km.), Juozas JANAKUSKAS-Vanagas, Juozas ADOMONIS-Rytas (kilięs iš Debeikių valsč. Maldučių km.)

1989 m. Debeikių Sajūdžio nurodymu numanoma jų žuvimo vieta kasiėta, bet palaiķų nerasta. Gal kas žino tikslę šių keturių partizanų pakanimo vieta? Prašome pranešti adresu: J. KEMEKLIJNEI, Saulės takas 3-57, 5410 Šiauliai.

PO TO, KAI RAŠĒME

Šių metų 1-ajame "Tremtinio" numerijoje buvo rašyta apie septynių partizanų palaikų perlaidojimą Kazlų Rūdos miestelyje 1991 m. lapkričio 23 d.

Mane sudomino dvieju vokiečių kareivių Hanco ir Frico žuvimo aplinkybės. 1945 m. vasarą Buchtos-Palių girininkijų miškuose ir Žuvinto ežero pakrantėse slapstėsi 4 partizanai. Jų grupėlė vadovavo Lietuvos kariuomenės viršiliai, slapyvardžiu Sernas. Sakėsi esas biržietis. Jis buvo 35-40 metų amžieus, pilnokas, vidutinio ūgio, šviesaus gynimo. Du iš tų keturių buvo vokiečiai. Tai Hansas ir Fricas. Frontui traukiantis jie abu su Sernu liko Buchtos miškuose.

Serno grupė 1945 m. rugpjūčio mén. priklauso "Geležinio vilko" rinktinės Šarūno būriui, išskirtas Žuvinto ežero salos. Legalizacijos metu slapstėsi iki 1945 m. rugpjūčio pabaigos ir turėjo ryšį su Šarūno būrio vadu Vidupaliu. Spalio pradžioje išsusikimus neatyko, bet iššifruotus pranešimus, tik Sernui ir Vidupaliui žinomas, iš sutartos vietas jie buvo pasiėmę ir atsakymo nepalikę. Spalio viduryje, paryčiu, po rytininko Mataušėlio pranešimui, miške prapliupo staigus šaudymas ir netrukus nutilo. Vidupaliu pasiųstas Mataušėlis rado

Serno stovyklavietę išdraskytą, be nei žuvusiu, nei krauju pėdsakus ten nebuvu. Dingus Serno grupei, kilo itarimas, kad juos išdave šviesiai laukiąs partizanas Mindaugas. Prieš tai jis sužeista alkūne buvo NKVD suimtas. Grįžęs sakėsi, kad pabėgo vežamas į areštine.

Paslaptingai dingus Serno grupėi, vėl buvo įtaromas Mindaugas, kuris neva tą naktį buvo išėjęs į kaimus Krošnos pusē ir vienintelis išlikęs gyvas. Ar tie įtarimai pagrįsti, tvirtinti sunku. Dar girdėjau, kad vėliau kalejime Mindaugą partizanai likvidavę.

O gal ta keturių partizanų grupė, ryta atsiveikinus saliutu, perejo žiemoti 1945-1946 metu žiemai i dienius Kazlų Rūdos miškus, nes Sernas žinojo apie Vidupilio ryšius su "Geležinio vilko" rinktinės partizanais.

Tarp žuvusių išaiškintų partizanų galėjo būti ir dviejų neįšaiškintų Serno ir Mindaugo palaikai, kurie pavardžiuose aš nežinojau. Be to, reikėtų išaiškinti, kada Rudupio apylinkėse pasirodė minimių vokiečiai.

Gal buvę ryšininkai ar šiaip vyresnio amžiaus vietiniai gyventojai tai žino?

VIDUPALIS

todel galis perduoti ir laiškučius. Tada buvome dar naivūs. Aš tuo patikėjau. Cheminio pieštuvo šerdele ant balto skudurėlio aprašau tragišką išvyki ir išpėjau kitus partizanus, kad saugotuši panašių provokaciją. Tačiau ir pats Šiupys buvo tik provokatorius, gal net ne kalinis. Jis mano laiškai perdarė tardytojui Ruchlouvi (apie tai vėliau supratau iš tardymo). V. Valantėlis buvo nuteistas su ūžiavime. Jauno partizano atvaizdas mano akys tebestovė ir šiandien. O laiškuičio rašymas man išėjo į naują gal todėl niekada nebuvau verbotas šnipu.

Petras IVOŠKUS

Šiauliai

DEKOJAME

LPKTS Krotinės, skubiaus pirminkinei p. D. Krauskioniui už Sajungai padovanotą kružių, p. Michalinai Vaikūnioniui iš Kauno už piniginę auką.